

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 27.11.2013
COM(2013) 821 final

2013/0407 (COD)

Ehdotus

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI

**eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä
koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä**

{SWD(2013) 478 final}

{SWD(2013) 479 final}

{SWD(2013) 500 final}

PERUSTELUT

1. EHDOTUKSEN TAUSTA

1.1. JOHDANTO

1. Tällä ehdotuksella Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi pyritään tietyiltä osin lujittamaan rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen oikeutta tulla kohdelluiksi syyttöminä rikosoikeudellisissa menettelyissä kaikkialla Euroopan unionissa siihen asti, että heidän syyllisyytensä on näytetty toteen ja vahvistettu lainvoimaisessa tuomiossa. Lisäksi tavoitteena on lujittaa syytetyn oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään.
2. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', 82 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen olisi oltava unionin oikeudellisen yhteistyön peruskivi. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimen päätösten olisi katsottava olevan yhtä päteviä riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa ne on annettu, ja siten täytäntöönpanokelpoisia kaikkialla Euroopan unionissa. Oikeudellinen yhteistyö edellyttää eri oikeusjärjestelmien keskinäistä luottamusta. Käsitös, että epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksia ei aina noudateta, murentaa kohtuuttomalla tavalla tätä keskinäistä luottamusta ja siten koko oikeudellisen yhteistyön perustaa.
3. Tukholman ohjelmassa¹ painotetaan voimakkaasti yksilön oikeuksien vahvistamista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sen 2.4 kohdassa Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota tekemään ehdotuksia edeten vaiheittain epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksien vahvistamisessa ottamalla käyttöön oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeviin oikeuksiin sovellettavat yhteiset vähimmäisvaatimukset.
4. Kolme toimenpidettä on jo hyväksytty: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU, annettu 20 päivänä lokakuuta 2010, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä², Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU, annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä³ ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU, annettu 22 päivänä lokakuuta 2013, oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin⁴. Yhdessä tämän aloitteen kanssa esitetään toimenpiteitä haavoittuvassa asemassa olevien rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen suojelusta rikosoikeudellisissa menettelyissä sekä direktiiviehdotus rikosoikeudellisissa menettelyissä epäillyille tai syytetyille, jotka ovat menettäneet vapautensa, myönnettävästä ensivaiheen oikeusavusta ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä etsityille henkilöille myönnettävästä oikeusavusta.
5. Lisäksi komissio julkaisi 14. kesäkuuta 2011 vihreän kirjan EU:n rikosoikeuden soveltamisesta vapaudenmenetykseen liittyvissä kysymyksissä. Siinä pohditaan,

¹ EUVL C 115, 4.5.2010, s. 1.

² EUVL L 280, 26.10.2010, s. 1.

³ EUVL L 142, 1.6.2012, s. 1.

⁴ EUVL L 294, 6.11.2013, s. 1.

miten keskinäistä luottamusta ja vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamista vapaudenmenetykseen liittyvissä kysymyksissä voitaisiin vahvistaa EU:n toimivallan mukaisesti ja sen asettamisrajoissa.

6. Prosessuaalisia oikeuksia koskevan komission asialistan tarkoituksena on varmistaa, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin noudatetaan kaikkialla Euroopan unionissa. Syyttömyysolettama ja muut siihen liittyvät oikeudet tukevat osaltaan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Edellä mainituilla direktiiveillä viime vuosina vahvistetut epäiltyjen ja syytettyjen oikeudet rikosoikeudellisissa menettelyissä, kuten oikeus tulkkaukseen ja käännöksiin, oikeus tiedonsaantiin ja oikeus käyttää avustajaa, eivät ole sellaisinaan varsinaisia tavoitteita. Niillä tähdätään laajempaan tavoitteeseen, ja sen saavuttamisessa nämä oikeudet ovat vain välineitä, joiden kautta oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin toteutuu käytännössä. Myös syyttömyysolettama ja muut siihen liittyvät oikeudet edistävät osaltaan saman laajemman tavoitteen toteutumista. Jos syyttömyysolettamaa loukataan jäsenvaltioissa jatkuvasti, prosessuaalisia oikeuksia koskevia tavoitteita ei voida saavuttaa täysimääräisesti.
7. Sen vuoksi Eurooppa-neuvosto kehotti Tukholman ohjelmassa komissiota nimenomaisesti käsittelemään mm. syyttömyysolettamaa koskevia kysymyksiä.
8. Komissio tarkasteli näitä kysymyksiä perusteellisesti vaikutustenarvioinnissa ja katsoi, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin koskevan perusoikeuden vahvistamiseksi on tarpeen antaa säädös, jossa käsitellään tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia. Ne yleistavoitteet, joihin tähän mennessä annetuilla, rikosoikeudellisiin menettelyihin liittyviä prosessuaalisia oikeuksia koskevilla toimenpiteillä ja erityisesti oikeutta avustajan käyttöön koskevilla direktiivillä pyritään, edellyttävät, että kaikissa EU:n jäsenvaltioissa taataan syyttömyysolettamaa koskevalle periaatteelle tietty vähimmäistason suoja.
9. Tämä ehdotus perustuu SEUT-sopimuksen 82 artiklan 2 kohtaan. Sen mukaan ”Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää vähimmäissäännöistä sikäli kuin se on tarpeen tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen sekä poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön helpottamiseksi rajatylittävissä rikosasioissa. Näissä vähimmäissäännöissä otetaan huomioon jäsenvaltioiden oikeusperinteiden ja -järjestelmien erot.

Vähimmäissäännöt koskevat seuraavia asioita:

a) todisteiden vastavuoroinen hyväksyttävyyden jäsenvaltioissa;

b) yksilön oikeudet rikosasioiden käsittelyssä;

c) rikosten uhrien oikeudet;

d) [...]”

10. Tämä ehdotus edistää osaltaan yksilön oikeudellisia takeita myös Euroopan syyttäjänviraston menettelyissä. Tästä aiheesta äskettäin tehdyssä ehdotuksessa neuvoston asetukseksi⁵ täsmennetään, että epäillyllä on kaikkien EU:n lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien lisäksi myös muita, suoraan Euroopan unionin perusoikeuskirjasta johtuvia oikeuksia, joita on sovellettava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Ehdotuksessa mainitaan erikseen oikeus tulla kohdelluksi

⁵ Ehdotus neuvoston asetukseksi Euroopan syyttäjänviraston perustamisesta, COM(2013) 534 final, 17.7.2013.

syyttömänä. Kun tällä ehdotuksella otetaan käyttöön syyttömyysolettamaa koskevat tiukemmat vaatimukset, lujitetaan samalla Euroopan syyttäjänviraston menettelyissä sovellettavia menettelytakeita.

11. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEU-sopimus', 6 artiklan 3 kohdassa määrätään, että ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa, jäljempänä 'Euroopan ihmisoikeussopimus', ja jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä taatut perusoikeudet muodostavat unionin lainsäädännön yleisperiaatteet. SEU-sopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa määrätään, että unioni tunnustaa perusoikeuskirjassa vahvistetut oikeudet, vapaudet ja periaatteet. Perusoikeuskirjalla on sama oikeudellinen asema kuin SEUT- ja SEU-sopimuksilla. Perusoikeuskirjaa sovelletaan EU:n toimielimiin ja jäsenvaltioihin silloin, kun ne panevat täytäntöön unionin lainsäädäntöä esimerkiksi Euroopan unionissa rikosasioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön alalla.
12. Oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin määrätään perusoikeuskirjan 47 artiklassa. Perusoikeuskirjan 48 artiklassa taataan oikeus syyttömyysolettamaan, ja artiklalla on sama tarkoitus ja soveltamisala kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdalla⁶. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen. Sama periaate taataan myös ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 11 artiklan 1 kohdassa. Hyvin samantapainen määräys on myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen⁷, 14 artiklan 2 kohdassa.
13. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on tarkentanut ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan soveltamisalaa. EIT on toistuvasti katsonut, että sitä on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä myös oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa⁸ ja että epäillyillä ja syytetyillä on ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiset oikeudet myös poliisikuulustelun alkuvaiheissa⁹. Lisäksi EIT on todennut, että näitä takeita on sovellettava myös todistajiin aina kun heitä todellisuudessa epäillään rikoksesta, koska on epäolennaista, missä muodollisessa ominaisuudessa henkilöä kuulustellaan¹⁰.
14. Syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta on vuosien mittaan täsmennetty. EIT on katsonut, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohtaan liittyy kolme keskeistä vaatimusta¹¹: epäillyllä on oikeus siihen, etteivät viranomaiset kohtele häntä syyllisenä ennen lainvoimaista tuomiota¹², todistustaakka on syyttäjällä ja syyllisyyteen kohdistuva järkevä epäily on luettava syytetyn eduksi, ja syytetyllä on oikeus saada tieto syytteestä. EIT on myös tunnustanut syyttömyysolettaman ja muiden oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien oikeuksien välisen selvän yhteyden toteamalla, että jos näitä oikeuksia loukataan, myös syyttömyysolettaman noudattaminen väistämättä vaarantuu: nämä oikeudet ovat itsekriminointisuoja eli

⁶ EUVL C 303, 14.12.2007, s. 30. Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset.

⁷ 999 U.N.T.S. 171. Tämä sopimus on kansainvälinen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous avasi allekirjoittamista varten 16. joulukuuta 1966 antamallaan päätöslauselmalla. Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat ratifioineet yleissopimuksen, ja se on siten niitä kaikkia sitova kansainvälinen säädös.

⁸ Salduz v. Turkki, tuomio 27.11.2008, valitus 36391/02, 50 kohta.

⁹ Idem, 52 kohta.

¹⁰ Brusco v. Ranska, tuomio 14.10.2010, valitus 1466/07, 47 kohta.

¹¹ Barberà, Messegué ja Jabardo v. Espanja, tuomio 6.12.1988, valitukset 10588/83, 10589/83 ja 10590/83. Ks. myös Allenet de Ribemont v. Ranska, tuomio 10.2.1995, valitus 15175/89.

¹² Minelli v. Sveitsi, tuomio 25.3.1983, valitus 8660/79.

oikeus olla todistamatta itseään vastaan, oikeus olla tekemättä yhteistyötä, oikeus vaieta¹³ ja oikeus vapauteen (eli oikeus olla joutumatta tutkintavankeuteen)¹⁴.

15. Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä on olennainen puolustautumisoikeus. Syytetyn oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä on osa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan perustuvaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sellaisena kuin EIT on sitä tulkinnut¹⁵. Tämän oikeuden lujittaminen edistää siten myös oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.
16. Tässä direktiiviehdotuksessa ei käsitellä oikeutta saada tietoa syytteenä, koska tätä kysymystä käsitellään direktiivissä 2012/13/EU tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä. Ehdotuksessa ei käsitellä myöskään tutkintavankeutta, koska siitä on tehty erillisiä aloitteita¹⁶. Sen sijaan tässä ehdotuksessa käsitellään kaikkia edellä mainittuja syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia ja muita siihen liittyviä seikkoja.
17. Ehdotetussa direktiivissä vahvistetaan EU:n tasolla sovellettavat vähimmäisvaatimukset, jotka koskevat epäiltyjen ja syytettyjen oikeuteen tulla kohdelluiksi syyttöminä liittyviä tiettyjä näkökohtia, Tukholman ohjelman ja EIT:n oikeuskäytännön mukaisesti. Ehdotuksella edistetään siten perusoikeuskirjan ja erityisesti sen 6, 47 ja 48 artiklan soveltamista Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisesti, sellaisena kuin EIT sitä tulkitsee.

1.2. KUULEMISTEN JA VAIKUTUSTENARVIOINTIEN TULOKSET

18. Sidosryhmiä kuultiin useaan otteeseen.
19. Vuonna 2006 komissio julkaisi vihreän kirjan syyttömyysolettamasta¹⁷. Kuulemiseen vastasi 11 jäsenvaltiota. Lisäksi eräät riippumattomat asiantuntijat ja käytännön toimijat raportoivat syyttömyysolettamaa koskevan periaatteen rapautumisesta ja korostivat, että kansallisissa järjestelmissä suvaitaan yhä enemmän pikemminkin ”syyllisysolettamaa” erityisesti silloin, kun rikostutkinta kohdistuu henkilöihin, jotka eivät ole kyseisen jäsenvaltion kansalaisia tai eivät asu kyseisessä jäsenvaltiossa.
20. Komissio on myös ollut yhteydessä tärkeimpiin sidosryhmiin, minkä lisäksi se on hyödyntänyt tämän paketin muihin aloitteisiin liittyvien kuulemisten tuloksia.
21. EU:n kriminaalipolitiikkaa käsittelevän asiantuntijaryhmän kokouksessa 23. tammikuuta 2013 komissio pyysi tätä aihetta koskevia näkemyksiä tutkijoilta ja käytännön toimijoilta, tuomareilta, puolustusasianajajilta ja syyttäjiltä.

¹³ Funke v. Ranska, tuomio 25.2.1993, valitus 10828/84; Murray v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 8.2.1996, valitus 18731; Saunders v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 17.12.1996, valitus 19187/91.

¹⁴ Paitsi jos yleinen etu oikeuttaa poikkeamaan oikeutta vapauteen koskevasta periaatteesta. Ks. Kudla v. Puola, tuomio 26.10.2010, valitus 30210/96.

¹⁵ Colozza v. Italia, tuomio 12.2.1985, valitus 9024/80.

¹⁶ KOM(2011) 327 lopullinen, 14.6.2011. Vihreän kirjan aiheita olivat tutkintavankeus sekä vapaudenmenetyksen käsitteiden ja ilman vapaudenmenetystä toteutettavien toimenpiteiden vastavuoroinen tunnustaminen. Komissio sai yhteensä 81 vastausta jäsenvaltioilta sekä kansalaisyhteiskunnan ja valtiosta riippumattomien järjestöjen edustajilta. Yhteenveto vastauksista on julkaistu komission verkkosivustolla. http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/110614_en.htm. Ks. myös neuvoston puitepäätös 2009/829/YOS, tehty 23 päivänä lokakuuta 2009, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta valvontatoimia koskeviin päätöksiin Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tutkintavankeuden vaihtoehtona, EUVL L 294, 11.11.2009, s. 20.

¹⁷ KOM(2006) 174 lopullinen, 26.4.2006.

22. Jäsenvaltioiden ja Kroatian oikeusministeriöiden edustajien kanssa järjestettiin 19. helmikuuta 2013 kokous, jossa käsiteltiin erityisesti syyttömyysolettamaa.
23. Lisäksi tämän ehdotuksen vaikutustenarvioinnin valmistelua varten toteutetun selvityksen yhteydessä käynnistettiin 27. helmikuuta 2013 verkkokysely oikeusasioiden pääosaston ja Euroopan oikeudellisen verkoston sivuilla. Verkkokyselystä ilmoitettiin kaikille tärkeimmille sidosryhmille sähköpostitse, ja siihen saatiinkin yli 100 vastausta. Kyselyssä selvitettiin sekä syyttömyysolettamaa koskevan oikeuden suojaan liittyvää oikeudellista tilannetta jäsenvaltioissa että ennen muuta periaatteen soveltamista käytännössä. Kyselyn tulokset esitetään tämän ehdotuksen vaikutustenarvioinnin liitteessä III. Vaikutustenarviointi on saatavissa osoitteessa [<http://ec.europa.eu/governance>]. Sen mukaan jäsenvaltioiden lainsäädäntöön sisältyvät takeet ovat yleensä ottaen tyydyttävällä tasolla, eikä tällä alalla näyttäisi esiintyvän mitään järjestelmällisiä ongelmia. Oikeudellisia takeita olisi kuitenkin tietyiltä osin parannettava. Lisäksi eri puolilla EU:ta tulee liian usein esiin tilanteita, joissa syyttömyysolettamaa on loukattu.

2. EHDOTUKSEN OIKEUDELLINEN SISÄLTÖ

2.1. ERITYISET SÄÄNNÖKSET

1 artikla – Kohde

24. Ehdotetun direktiivin tavoitteena on vahvistaa vähimmäissäännöt tietyille näkökohdille, jotka liittyvät epäillyn tai syytetyn oikeuteen tulla kohdelluksi syyttömänä siihen asti, että hänen syyllisyytensä on näytetty toteen lainvoimaisella tuomiolla. Direktiivi kattaa seuraavat oikeudet: epäillyn tai syytetyn oikeus siihen, etteivät viranomaiset kohtele häntä syyllisenä ennen lainvoimaista tuomiota, todistustaakka on syyttäjällä ja syyllisyyteen kohdistuva järkevä epäily on luettava syytetyn eduksi, epäillyn oikeus olla todistamatta itseään vastaan, oikeus olla tekemättä yhteistyötä ja oikeus vaieta. Lisäksi direktiivissä käsitellään oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissä.

2 artikla – Soveltamisala

25. Direktiiviä sovelletaan epäiltyihin ja syytettyihin rikosoikeudellisissa menettelyissä heti menettelyjen alusta lähtien, jo ennen kuin toimivaltaiset viranomaiset ovat ilmoittaneet asianomaiselle siitä, että häntä epäillään tai syytetään rikoksesta. Sitä sovelletaan, kunnes menettelyt on saatettu päätökseen eli siihen asti, että asiassa on annettu lainvoimainen tuomio.
26. Oikeus tulla kohdelluksi syyttömänä käsittää luonnollisten ja oikeushenkilöiden osalta erilaisia tarpeita ja suojan tasoja sen mukaan, mitä Euroopan unionin tuomioistuin on todennut itsekriminointisuoja koskevassa oikeuskäytännössään¹⁸. Direktiivissä otetaan huomioon nämä erot, ja sitä sovelletaan ainoastaan luonnollisiin henkilöihin.
27. Oikeushenkilöiden oikeus tulla kohdelluksi syyttömänä on joka tapauksessa suojattu voimassa olevassa kansallisessa ja unionin lainsäädännössä, sellaisena kuin kansalliset tuomioistuimet ja Euroopan unionin tuomioistuin niitä tulkitsevat, sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, sellaisena kuin EIT sitä tulkitsee.

¹⁸ Ks. mm. asia C-301/04 P komissio v. SGL Carbon, tuomio 29.6.2006, Kok., s. I-5915; asia T-112/98 Mannesmannröhren-Werke v. komissio, tuomio 20.2.2001, Kok., s. II-732.

28. Unionin lainsäädännön antamisessa sovelletaan edelleen vaiheittaista etenemistapaa erityisesti kun on kyse yksilön oikeuksista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tarvetta esittää uusia aloitteita tällä alalla harkitaan sen mukaan, miten kansallinen lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö kehittyvät.

3 artikla – Syyttömyysolettama

29. Tässä säännöksessä vahvistetaan oikeus syyttömyysolettamaan.

4 artikla – Julkinen viittaus syyllisyyteen ennen tuomiota

30. EIT on vahvistanut yhdeksi syyttömyysolettamaa koskevan periaatteen keskeisistä näkökohdista sen, että tuomioistuin tai yksittäinen virkamies ei saa julkisesti väittää epäiltyä tai syytettyä rikoksentehtäjäksi ennen kuin asia on käsitelty tuomioistuimessa, joka on todennut syyllisyyden lainvoimaisessa tuomiossa¹⁹. EIT:n oikeuskäytännön mukaisesti tätä periaatetta olisi sovellettava kaikkiin viranomaisiin²⁰. Riippumatta siitä, onko tällaisen lausuman esittäjä tuomioistuimen edustaja vai muu virkamies, se saattaisi antaa yleisölle aiheen uskoa asianomaisen syyllisyyteen ja vaikuttaa oikeusviranomaisten suorittamaan tosiseikkojen arviointiin.
31. Tämä periaate ei saisi vaikuttaa mahdollisuuteen julkaista kansallisen lainsäädännön mukaisesti päätöksiä, joissa määrätään seuraamuksia hallinnollisten menettelyjen perusteella.

5 artikla – Todistustaakka ja vaadittu näyttökynnys

32. Syyttömyysolettamaan liittyy oletus siitä, että todistustaakka on syyttäjällä ja että syyllisyyteen kohdistuva epäily on luettava epäillyn tai syytetyn eduksi (*in dubio pro reo*). Tämä edellyttää, että tuomioistuimen antama tuomio perustuu sille esitettyyn näyttöön eikä pelkkiin väitteisiin tai oletuksiin. Tämä ei vaikuta oikeuslaitoksen riippumattomuuteen sen arvioidessa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä. Lisäksi EIT on todennut, että tietyissä erikseen rajatuissa tapauksissa todistustaakka voi siirtyä puolustukselle. Tämä artikla perustuu EIT:n periaatteeseen²¹, jonka mukaan yleisen edun (syyttäjän vaatimusten) ja puolustuksen oikeuksien on oltava tasapainossa. Tämä direktiivi ei vaikuta puolustuksen mahdollisuuteen esittää näyttöä sovellettavien kansallisten sääntöjen mukaisesti.

6 ja 7 artikla – Oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä sekä oikeus vaieta

33. Näissä kahdessa artiklassa vahvistetaan oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä sekä oikeus vaieta. Epäillyn tai syytetyn oikeus siihen, ettei häntä pakoteta todistamaan itseään vastaan, oikeus olla tunnustamatta syyllisyyttään ja tekemättä yhteistyötä sekä oikeus vaieta ovat yleisesti tunnustettuja kansainvälisiä normeja, jotka ovat olennainen osa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa tarkoitettua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin²². Niiden tarkoituksena on muun muassa suojata syytettyä viranomaisten epäasianmukaiselta painostukselta ja edistää siten tuomiovirheiden välttämistä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tavoitteiden täyttymistä. Sellaisen epäiltyyn tai

¹⁹ Ks. Minelli v. Sveitsi.

²⁰ Ks. Allenet de Ribemont v. Ranska.

²¹ Ks. mm. EIT:n asiat Salabiaku v. Ranska, tuomio 7.10.1988, valitus 10519/83, Barberà, Messegué ja Jabardo v. Espanja, Telfner v. Itävalta, tuomio 20.3.2001, valitus 33501/96.

²² Ks. mm. EIT:n asiat Funke v. Ranska, Murray v. Yhdistynyt kuningaskunta, Saunders v. Yhdistynyt kuningaskunta, Heaney ja McGuinness v. Irlanti, tuomio 21.12.2000, valitus 34720/97, Jalloh v. Saksa, tuomio 11.7.2006, valitus 54810/00.

syytettyyn kohdistuvan painostuksen oikeutus, jonka tarkoituksena on pakottaa hänet antamaan tietoa, ei edes yleiseen turvallisuuteen ja järjestykseen liittyvistä syistä voi mennä hänen olennaisten oikeuksiensa – oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja oikeus vaieta – edelle²³. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa, jossa kielletään kidutus, olisi joka tapauksessa noudatettava, sellaisena kuin EIT on sitä tulkinnut.

34. Oikeudessa olla todistamatta itseään vastaan on kyse ennen muuta siitä, että kunnioitetaan epäillyn tai syytetyn tahtoa vaieta. Se edellyttää erityisesti, että syyttäjän on rikosoikeudenkäynnissä todistettava epäiltyyn tai syytettyyn kohdistuvat syytteet oikeiksi turvautumatta todisteisiin, jotka on saatu pakolla tai painostuksella epäillyn tai syytetyn tahdon vastaisesti. Tämän oikeuden soveltamisala ei myöskään rajoitu tapauksiin, joissa syytettyä on painostettu tai joissa hänen tahtonsa on tavalla tai toisella ohitettu²⁴. Tässä mielessä tämä oikeus liittyy EIT:n mukaan läheisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa vahvistettuun syyttömyysolettamaan.
35. Epäillylle tai syytetylle olisi direktiivin 2012/13/EU mukaisesti ilmoitettava viipymättä hänen oikeudestaan vaieta. Ilmoituksen yhteydessä olisi myös kerrottava, mitä oikeus vaieta merkitsee ja mitä seurauksia tästä oikeudesta luopumisella ja siihen vetoamisella on.
36. Mitään päätelmiä ei saisi tehdä sen perusteella, että epäilty tai syytetty käyttää näitä oikeuksiaan. Muussa tapauksessa nämä oikeudet jäisivät merkityksettömiksi, jos epäillyn tai syytetyn pitäisi pelätä, että hänen kieltäytymistään yhteistyöstä tai vaikenemistaan käytetään myöhemmin rikosoikeudellisissa menettelyissä häntä vastaan. Vain näin voidaan varmistaa, että epäilty tai syytetty voi käyttää näitä oikeuksia tehokkaasti ja ilman pelkoa siitä, että tästä aiheutuu hänelle myöhemmin haittaa. Siksi direktiivissä myös säädetään erityisestä ja välittömästä oikeussuojakeinosta, jonka mukaan näiden oikeuksien vastaisesti saatujen todisteiden käyttäminen on kielletty, lukuun ottamatta niitä erittäin poikkeuksellisia tapauksia, joissa tällaisten todisteiden käytön ei katsota vaikuttavan oikeudellisten menettelyjen oikeudenmukaisuuteen kokonaisuutena²⁵.
37. Periaate, jonka mukaan näiden oikeuksien käytön perusteella ei saa tehdä mitään päätelmiä eikä sitä saa käyttää epäiltyä tai syytettyä vastaan rikosoikeudellisten menettelyjen myöhemmässä vaiheessa, ei kuitenkaan saa estää jäsenvaltioita ottamasta epäillyn tai syytetyn yhteistyöhalukkuutta huomioon konkreettisten seuraamusten määräämisen yhteydessä.

8 ja 9 artikla – Oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissä

38. Jos vastaaja ei ole läsnä häntä koskevassa oikeudenkäynnissä, hänen puolustautumisoikeutensa vaarantuvat. Tällöin vastaaja ei pysty kertomaan tuomioistuimelle omaa näkemystään tapahtumista eikä esittämään näyttöä sen mukaisesti. Sen vuoksi hänet saatetaan todeta syylliseksi ilman, että hän saa tilaisuuden kiistää tuomion perusteet.
39. Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä tai mahdollisuus luopua tästä oikeudesta sen jälkeen, kun on saanut siitä tiedon, on puolustautumisoikeuksien toteutumisen kannalta olennainen.

²³ Ks. Heaney ja McGuinness v. Irlanti, 55 ja 58 kohta.

²⁴ Ks. Allan v. Yhdistynyt kuningaskunta, tuomio 5.11.1992, valitus 48539/99, 50 kohta.

²⁵ Ks. Allan v. Yhdistynyt kuningaskunta, 42 kohta.

40. Ehdotuksen 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä koskee kaikkia oikeudenistuntoja, joissa arvioidaan syytetyn syyllisyyttä (sekä tuomitsemista että syytteen vapauttamista koskevat päätökset). Epäillyn tai syytetyn on erityisen tärkeää olla läsnä juuri tällä rikosoikeudellisten menettelyjen hetkellä, koska sen seuraukset ovat erityisen merkittävät.
41. Ehdotuksen 8 artiklassa vahvistetaan EIT:n toteama syytetyn oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä sekä tähän oikeuteen liittyvät rajoitetut poikkeukset perusoikeuskirjan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja unionin lainsäädännön mukaisesti²⁶. Mikään ei estä jäsenvaltioita käyttämästä yksinkertaistettuja menettelyjä, kun kyseessä ovat kaikkein yleisimmät vähäiset rikkomukset, kunhan 8 artiklassa vahvistettuja edellytyksiä noudatetaan. Ehdotuksen 9 artiklassa säädetään, että (EIT:n vahvistama) oikeussuojakeino tapauksissa, joissa oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä ei ole noudatettu, on velvollisuus järjestää uusi oikeudenkäynti²⁷.

10 artikla – Oikeussuojakeinot

42. EIT on johdonmukaisesti katsonut, että soveltuvin oikeussuojakeino Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa vahvistettua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin koskevia loukkauksia vastaan olisi sen varmistaminen, että epäillyn tai syytetyn asema palautetaan mahdollisimman pitkälle sellaiseksi kuin se olisi ollut, jos hänen oikeuksiaan ei olisi loukattu²⁸.

11 artikla – Tiedonkeruu

43. Jotta voitaisiin seurata ja arvioida tämän direktiivin vaikuttavuutta ja tehokkuutta, jäsenvaltioiden olisi kerättävä tietoja siinä vahvistettujen oikeuksien käytöstä. Tämä tarkoittaa muun muassa oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten kirjaamia tietoja siitä, mitä oikeussuojakeinoja on käytetty, kun syyttömyysolettamaa ja oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä on loukattu.

12 artikla – Suojan tason säilyttäminen

44. Tämän artiklan tarkoituksena on varmistaa, että yhteisten vähimmäisvaatimusten asettaminen tämän direktiivin mukaisesti ei heikennä tietyissä jäsenvaltioissa sovellettavien vaatimusten tasoa ja että perusoikeuskirjassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrätyt vaatimukset pysyvät voimassa. Koska tässä direktiivissä säädetään vain vähimmäissäännöistä, jäsenvaltiot voivat SEUT-sopimuksen 82 artiklan mukaisesti antaa tiukempia sääntöjä.

13 artikla – Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

45. Tässä artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot panevat direktiivin täytäntöön viimeistäänkuuta 201... ja toimittavat komissiolle viimeistään tuona päivänä säännökset, joilla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä. Koska toteutettavat täytäntöönpanotoimenpiteet ovat varsin yksinkertaisia, komissio ei vaadi selittäviä asiakirjoja direktiivin täytäntöönpanon valvontaa koskevan tehtävänsä suorittamista varten. Tiedoksi annettavien yksittäisten täytäntöönpanotoimenpiteiden pitäisi olla itsessään riittävän selkeitä.

14 artikla – Voimaantulo

²⁶ Ks. neuvoston puitepäätös 2009/299/YOS, tehty 26.2.2009, EUVL L 81, 27.3.2009, s. 24.

²⁷ Colozza v. Italia.

²⁸ Ks. Teteriny v. Venäjä, tuomio 30.6.2005, valitus 11931/03, 56 kohta, Jeličić v. Bosnia ja Hertsegovina, tuomio 31.10.2006, valitus 41183/02, 53 kohta, ja Mehmet ja Suna Yiğit v. Turkki, tuomio 17.7.2007, valitus 52658/99, 47 kohta, Salduz v. Turkki, 72 kohta.

46. Tässä artiklassa säädetään, että direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

2.2. TOISSIJAISUUSPERIAATE

47. Oikeutta syyttömysolettamaan ja sen eri näkökohtia koskeva kansallinen lainsäädäntö vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioittain. EIT:n oikeuskäytäntö osoittaa, että syyttömysolettamaa ja siihen liittyviä, oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia oikeuksia on toistuvasti loukattu. Tämä murentaa keskinäistä luottamusta EU:n eri jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välillä, mikä vähentää viranomaisten yhteistyöhalukkuutta. Ehdotukseen liittyvä vaikutustenarviointi osoittaa, että EIT ei yksinään voi varmistaa syyttömysolettaman täysimääräistä suojaa: EIT ei ole tarkastellut eräitä syyttömysolettamaan liittyviä näkökohtia viime aikoina eikä kattavasti, minkä lisäksi muutoksenhakumenettely EIT:ssä käydään aina jälkikäteen, sen jälkeen kun kansalliset muutoksenhakukeinot on käyty loppuun. Tämä direktiivi täydentää EIT:n vahvistamia takeita. Sen avulla varmistetaan, että syyttömysolettama sekä mahdollisuus turvautua EU:n muutoksenhakumekanismeihin on suojattu rikosoikeudellisten menettelyjen alusta alkaen.
48. Jäsenvaltiot eivät yksinään voi saavuttaa ehdotuksen tavoitetta riittävässä määrin, koska sen tavoitteena on edistää keskinäistä luottamusta; tämän vuoksi Euroopan unionin on toteutettava toimia ottamalla käyttöön johdonmukaiset yhteiset vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan kaikkialla Euroopan unionissa. Tämä on vahvistettu Tukholman ohjelmassa, jossa Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota käsittelemään syyttömysolettamaan liittyviä kysymyksiä. Ehdotuksella lähennetään jäsenvaltioiden prosessuaalisia sääntöjä, jotka koskevat eräitä syyttömysolettamaan liittyviä näkökohtia ja oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissä. Tavoitteena on parantaa keskinäistä luottamusta. Näin ollen ehdotus on toissijaisuusperiaatteen mukainen.

2.3. SUHTEELLISUUSPERIAATE

49. Ehdotus on suhteellisuusperiaatteen mukainen, koska siinä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Euroopan tasolla. Ehdotuksessa käsitellään vain tiettyjä syyttömysolettamaan liittyviä näkökohtia, jotka liittyvät läheisemmin vastavuoroista tunnustamista koskevien välineiden toimintaan ja rikosasioissa tehtävään oikeudelliseen ja poliisiyhteistyöhön. Lisäksi sitä sovelletaan ainoastaan luonnollisiin henkilöihin. Näin noudatetaan rikosasioissa sovellettavien prosessuaalisten oikeuksien osalta omaksuttua vaiheittaista etenemistapaa ja oikeasuhteisten toimien tarvetta.

3. TALOUSARVIOVAIKUTUKSET

50. Ehdotus ei vaikuta EU:n talousarvioon.

Ehdotus

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI**eräiden syyttömysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä**

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 82 artiklan 2 kohdan b alakohdan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon²⁹,

ottavat huomioon alueiden komitean lausunnon³⁰,

noudattavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä,

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Tämän direktiivin tarkoituksena on lujittaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin rikosoikeudellisissa menettelyissä vahvistamalla vähimmäissäännöt, jotka koskevat tiettyjä syyttömysolettamaan liittyviä näkökohtia ja oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä.
- (2) Koska tällä direktiivillä vahvistetaan vähimmäissäännöt epäiltyjen ja syytettyjen prosessuaalisten oikeuksien suojalle, sen odotetaan lujittavan jäsenvaltioiden luottamusta muiden jäsenvaltioiden rikosoikeudellisiin järjestelmiin ja siten helpottavan rikosasioissa annettujen päätösten vastavuoroista tunnustamista. Yhteisten vähimmäissääntöjen voidaan myös odottaa poistavan esteitä kansalaisten vapaan liikkuvuuden tieltä jäsenvaltioiden alueella.
- (3) Tukholman ohjelmassa³¹ painotetaan voimakkaasti yksilön oikeuksien vahvistamista rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sen 2.4 kohdassa Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota tekemään ehdotuksia edeten vaiheittain epäiltyjen tai syytettyjen oikeuksien vahvistamisessa. Prosessuaalisia oikeuksia koskeva EU:n etenemissuunnitelma on suunniteltu toimimaan kokonaisuutena. Siitä voidaan hyötyä täysimääräisesti vasta, kun kaikki sen osat on pantu täytäntöön.
- (4) Tukholman ohjelmassa Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota tarkastelemaan muita tekijöitä, jotka liittyvät epäiltyjä ja syytettyjä koskevien prosessuaalisten oikeuksien vähimmäisvaatimuksiin, ja arvioimaan, onko tällä alalla tehtävän yhteistyön parantamiseksi käsiteltävä myös muita seikkoja, kuten syyttömysolettamaa.

²⁹ EUVL C , , s. .

³⁰ EUVL C , , s. .

³¹ EUVL C 115, 4.5.2010, s. 1.

- (5) Kolme säädöstä on jo hyväksytty: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU³², Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU³³ ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU³⁴.
- (6) Tätä direktiiviä olisi sovellettava ainoastaan rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tämän direktiivin soveltamisalaan eivät kuulu sakkojen määräämiseen liittyvät hallinnolliset menettelyt, kuten kilpailu-, kauppaa- tai vero-oikeutta koskevat asiat ja rahoituspalveluja koskevat menettelyt, eivätkä muut näihin menettelyihin liittyvät hallintoviranomaisten tutkimukset tai siviilioikeudelliset menettelyt.
- (7) Tämän direktiivin on tarkoitus helpottaa syyttömyysolettamaa koskevan oikeuden ja kaikkien siihen liittyvien näkökohtien sekä läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden soveltamista käytännössä, jotta voidaan varmistaa oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.
- (8) Tätä direktiiviä olisi sovellettava luonnollisiin henkilöihin, joita epäillään tai syytetään rikoksesta. Direktiiviä olisi sovellettava menettelyn kaikissa vaiheissa, jo ennen kuin jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet henkilölle joko virallisella ilmoituksella tai muulla tavoin tiedon siitä, että häntä epäillään tai syytetään rikoksesta, siihen asti että menettelyt on saatettu päätökseen.
- (9) Tässä direktiivissä otetaan huomioon, että syyttömyysolettamaan liittyvät eri näkökohdat käsittävät luonnollisten ja oikeushenkilöiden osalta erilaisia tarpeita ja suojan tasoja. Luonnollisten henkilöiden osalta tämä suoja on nähtävissä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen runsaassa oikeuskäytännössä. Euroopan unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut, että syyttömyysolettamasta johtuvat oikeudet eivät koske oikeushenkilöitä samalla tavoin kuin luonnollisia henkilöitä.
- (10) Kansallisten lainsäädäntöjen ja kansallisen ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöjen nykyisen kehitystilanteen vuoksi on ennen aikaista säätää unionin tasolla oikeushenkilöiden oikeudesta tulla kohdelluksi syyttömänä.
- (11) Oikeushenkilöiden oikeus tulla kohdelluksi syyttömänä olisi varmistettava voimassa olevien lainsäädännöllisten takeiden ja oikeuskäytännön pohjalta; unionin tason jatkotoimien tarvetta olisi arvioitava oikeuskäytännön tulevan kehityksen perusteella.
- (12) Tässä direktiivissä tarkoitetaan 'lainvalvonta- ja oikeusviranomaisilla' viranomaisia, jotka kansallisen lainsäädännön nojalla käyttävät toimivaltaa rikosoikeudellisissa menettelyissä.
- (13) Syyttömyysolettamaa loukataan, jos epäiltyä tai syytettyä kohdellaan oikeuden päätöksessä tai oikeus- tai muun viranomaisen julkisessa lausumassa rikoksesta tuomittuna ilman, että hänet on ensin lain mukaisesti todettu syylliseksi.
- (14) Todistustaakka on syyttäjällä, ja syyllisyyteen kohdistuva epäily on luettava syytetyn eduksi. Tämä tarkoittaa, että syyttömyysolettamaa loukataan, jos todistustaakka siirtyy syyttäjältä puolustukselle. Tämä ei kuitenkaan vaikuta tuomioistuimen mahdollisiin

³² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU, annettu 20 päivänä lokakuuta 2010, oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 280, 26.10.2010, s. 1).

³³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU, annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 142, 1.6.2012, s. 1).

³⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU, annettu 22 päivänä lokakuuta 2013, oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevista menettelyistä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin (EUVL L 294, 6.11.2013, s. 1).

valtuuksiin hankkia tietoa viran puolesta eikä oikeuslaitoksen riippumattomuuteen sen arvioidessa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä.

- (15) Tietyissä tapauksissa todistustaakan siirtyminen puolustukselle pitäisi kuitenkin voida sovittaa yhteen syyttömyysolettaman kanssa, kunhan varmistetaan tietyt takeet: olisi varmistettava, että tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja koskevat oletukset pidetään kohtuuden rajoissa niin, että otetaan huomioon mahdollisten seuraamusten merkitys, ja varmistetaan, että nämä oletukset ovat kumottavissa esimerkiksi lieventäviä olosuhteita koskevien uusien todisteiden tai pakottavien syiden nojalla.
- (16) Oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja tekemättä yhteistyötä on tärkeä syyttömyysolettamaan liittyvä näkökohta. Kun epäiltyä tai syytettyä pyydetään antamaan lausunto tai vastaamaan kysymyksiin, häntä ei pitäisi pakottaa esittämään todisteita tai asiakirjoja eikä antamaan tietoa, joka saattaisi johtaa siihen, että hän joutuu todistamaan itseään vastaan.
- (17) Painostusta, jonka avulla epäilty tai syytetty yritetään pakottaa antamaan tietoja, olisi rajoitettava. Sen varmistamiseksi, että painostus ei ole loukannut kyseisiä oikeuksia, olisi tarkasteltava seuraavia tekijöitä kaikkien asiaan liittyvien olosuhteiden valossa: todisteiden saamiseksi käytetyn painostuksen luonne ja aste, tutkintaan kohdistuvan yleisen edun painoarvo ja kyseisestä rikoksesta mahdollisesti määrättävä rangaistus, mahdolliset asiaan vaikuttavat menettelytakeet ja tarkoitus, johon tällä tavoin saatua aineistoa käytetään. Sellaisen epäiltyyn tai syytettyyn kohdistuvan painostuksen oikeutus, jonka tarkoituksena on pakottaa hänet antamaan tietoa, ei edes yleiseen turvallisuuteen ja järjestykseen liittyvistä syistä voi mennä hänen olennaisten oikeuksiensa – oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja oikeus vaieta – edelle.
- (18) Oikeutta olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä ei pitäisi soveltaa rikosoikeudellisissa menettelyissä sellaisen aineiston käyttöön, joka voidaan saada epäillyltä tai syytetyltä laillisia pakkokeinoja käyttäen, mutta joka on olemassa epäillyn tai syytetyn tahdosta riippumatta, kuten kotietsintäluvan perusteella saatava aineisto tai aineisto, joka on lain nojalla säilytettävä ja esitettävä vaadittaessa, sekä puhallus-, veri- ja virtsanäytteet ja DNA-testauksissa käytettävät kehon kudokset.
- (19) Oikeus vaieta on tärkeä syyttömyysolettamaan liittyvä näkökohta. Sen olisi tuettava oikeutta olla todistamatta itseään vastaan.
- (20) Oikeutta olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä sekä oikeutta vaieta olisi sovellettava kysymyksiin, jotka ovat olennaisia sen rikoksen kannalta, josta asianomaista epäillään tai syytetään, eikä esimerkiksi kysymyksiin, jotka liittyvät epäillyn tai syytetyn tunnistamiseen.
- (21) Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on yksi demokraattisen yhteiskunnan perusperiaatteista. Tähän oikeuteen perustuu myös syytetyn oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, joka olisi taattava kaikkialla unionissa.
- (22) Syytetyn oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään ei kuitenkaan ole absoluuttinen. Tiettyjen edellytysten täytyessä syytetty voi luopua tästä oikeudesta joko nimenomaisesti tai hiljaisesti, mutta yksiselitteisesti.
- (23) Oikeudenkäynti, jonka perusteella tehdään päätös syyllisyydestä tai syyttömyydestä, olisi voitava järjestää myös epäillyn tai syytetyn poissaollessa, kunhan täytetään tietyt tarkkaan määritellyt edellytykset, joilla varmistetaan, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin noudatetaan.

- (24) Tällä direktiivillä ei ole tarkoitus säännellä muotoja ja menetelmiä eikä menettelyvaatimuksia, joita käytetään siinä määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi siltä osin kuin on kyse oikeudesta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissä, vaan niistä säädetään jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä.
- (25) Kun arvioidaan, onko tapa, jolla tieto on annettu, ollut riittävä sen varmistamiseksi, että henkilö on ollut tietoinen oikeudenkäynnistä, voitaisiin tarvittaessa kiinnittää erityistä huomiota myös siihen, onko asianomainen pyrkinyt riittävällä tavalla saamaan hänelle osoitetun tiedon.
- (26) Unionin oikeuden vaikuttavuuden periaate edellyttää, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön asianmukaiset ja tehokkaat oikeussuojakeinot siltä varalta, että yksilöille unionin oikeuden nojalla annettua oikeutta loukataan. Silloin kun tässä direktiivissä vahvistettuja periaatteita on loukattu, tehokkaalla oikeussuojakeinolla olisi oltava mahdollisimman pitkälti sellainen vaikutus, että se palauttaa epäillyn tai syytetyn samaan tilanteeseen, joka olisi vallinnut, jos oikeudenloukkausta ei olisi tapahtunut.
- (27) Jotta voitaisiin seurata ja arvioida tämän direktiivin vaikuttavuutta, jäsenvaltioiden olisi kerättävä tietoja tässä direktiivissä vahvistettujen oikeuksien täytäntöönpanosta. Tämä tarkoittaa muun muassa oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten kirjaamia tietoja siitä, mitä oikeussuojakeinoja on käytetty, kun tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvia syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia tai oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä on loukattu.
- (28) Tässä direktiivissä kunnioitetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä Euroopan yleissopimuksessa, jäljempänä 'Euroopan ihmisoikeussopimus', tunnustettuja perusoikeuksia ja periaatteita, joihin kuuluvat muun muassa kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kieltä, oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen, oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, lapsen oikeudet, vammaisten sopeutuminen yhteiskuntaan, oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, syyttömyysolettama ja oikeus puolustukseen.
- (29) Tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä. Jäsenvaltiot voivat laajentaa tässä direktiivissä säädettyjä oikeuksia korkeatasoisemman suojan tarjoamiseksi. Korkeatasoisempi suoja ei saisi olla este oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroiselle tunnustamiselle, jota näiden vähimmäissääntöjen on tarkoitus helpottaa. Suojan taso ei saisi milloinkaan alittaa perusoikeuskirjassa tai Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrättyjä vaatimuksia, sellaisina kuin niitä tulkitaan Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.
- (30) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän direktiivin tavoitetta, eli eräitä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia ja oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä koskevien vähimmäissääntöjen vahvistamista rikosoikeudellisissa menettelyissä, vaan se voidaan toiminnan laajuuden vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla. Sen vuoksi unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeen.
- (31) [Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyssä, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden,

turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 21 olevan 3 artiklan mukaisesti nämä jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet haluavansa osallistua tämän direktiivin hyväksymiseen ja soveltamiseen] TAI [Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyssä, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 21 olevan 1 ja 2 artiklan mukaisesti nämä jäsenvaltiot eivät osallistu tämän direktiivin hyväksymiseen, direktiivi ei sido näitä jäsenvaltioita eikä sitä sovelleta näihin jäsenvaltioihin, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mainitun pöytäkirjan 4 artiklan soveltamista]³⁵.

- (32) Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyssä, Tanskan asemasta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 22 olevan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu tämän direktiivin hyväksymiseen, direktiivi ei sido Tanskaa eikä sitä sovelleta Tanskaan,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 LUKU

Kohde ja soveltamisala

1 artikla

Kohde

Tässä direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, jotka koskevat:

- a) tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia rikosoikeudellisissa menettelyissä;
- b) oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä rikosoikeudellisissa menettelyissä.

2 artikla

Soveltamisala

Tätä direktiiviä sovelletaan luonnollisiin henkilöihin, joita epäillään tai syytetään rikoksesta rikosoikeudellisissa menettelyissä, siihen asti että nämä menettelyt on saatettu päätökseen.

2 LUKU

Oikeus syyttömyysolettamaan

3 artikla

Syyttömyysolettama

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäiltyä tai syytettyä kohdellaan syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on näytetty toteen lain mukaisesti.

4 artikla

Julkiset viittaukset syyllisyyteen ennen tuomiota

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että viranomaisten julkisissa lausumissa ja virallisissa päätöksissä ei viitata epäiltyyn tai syytettyyn tuomittuna ennen kuin lopullinen tuomio on annettu.

³⁵ Direktiivin tämän johdanto-osan kappaleen lopullinen sanamuoto riippuu siitä, minkä kannan Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti omaksuvat pöytäkirjan (N:o 21) määräysten mukaisesti.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tähän vaatimukseen kohdistuvien loukkausten perusteella toteutetaan asianmukaiset toimenpiteet.

5 artikla

Todistustaakka ja vaadittu näyttökynnys

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että todistustaakka epäillyn tai syytetyn syyllisyyden toteamiseksi on syyttäjällä. Tämä ei vaikuta asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle mahdollisesti kuuluviin valtuuksiin hankkia tietoa viran puolesta.
2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että oletama, jonka perusteella todistustaakka siirtyy epäillylle tai syytetyille, on riittävän merkittävä oikeuttaakseen poikkeamisen tästä periaatteesta, ja että oletama on kumottavissa.

Tällaisen oletaman kumoamiseen riittää, että puolustus esittää näytön, joka herättää järkevän epäilyn rikoksesta epäillyn tai syytetyn syyllisyydestä.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos asiaa käsittelevän tuomioistuimen arvioidessa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä jää järkevä epäily kyseisen henkilön syyllisyydestä, tämä on vapautettava.

6 artikla

Oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla todistamatta itseään vastaan ja olla tekemättä yhteistyötä rikosoikeudellisissa menettelyissä.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu oikeus ei kata sellaisen aineiston käyttöä rikosoikeudellisissa menettelyissä, joka voidaan saada epäillyltä tai syytetyltä laillisia pakkokeinoja käyttäen, mutta joka on olemassa epäillyn tai syytetyn tahdosta riippumatta.
3. Sitä, että epäilty tai syytetty käyttää oikeuttaan olla todistamatta itseään vastaan tai oikeuttaan olla tekemättä yhteistyötä, ei saa käyttää häntä vastaan menettelyjen myöhemmässä vaiheessa eikä sen saa katsoa vahvistavan tosiseikkoja.
4. Todisteet, jotka on saatu tämän artiklan säännösten vastaisesti, eivät ole hyväksyttäviä, paitsi jos tällaisten todisteiden käyttö ei vaikuta menettelyjen oikeudenmukaisuuteen kokonaisuutena.

7 artikla

Oikeus vaieta

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus vaieta poliisin tai muiden lainvalvonta- tai oikeusviranomaisten kuulustellessa häntä rikoksesta, josta häntä epäillään tai syytetään.
2. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava epäillylle tai syytetyille viipymättä hänen oikeudestaan vaieta ja selitettävä tämän oikeuden sisältö sekä se, mitä seurauksia tästä oikeudesta luopumisella tai siihen vetoamisella on.
3. Sitä, että epäilty tai syytetty käyttää oikeuttaan vaieta, ei saa käyttää häntä vastaan menettelyjen myöhemmässä vaiheessa eikä sen saa katsoa vahvistavan tosiseikkoja.

4. Todisteet, jotka on saatu tämän artiklan säännösten vastaisesti, eivät ole hyväksyttäviä, paitsi jos tällaisten todisteiden käyttö ei vaikuta menettelyjen oikeudenmukaisuuteen kokonaisuutena.

3 LUKU

Oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään

8 artikla

Oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään.
2. Jäsenvaltiot voivat säätää, että asiaa käsittelevä tuomioistuin voi päättää syyllisyydestä epäillyn tai syytetyn poissaollessa edellyttäen, että epäilty tai syytetty oli:
 - a) hyvissä ajoin:
 - i) joko saanut haasteen henkilökohtaisesti tiedoksi ja siten saanut tiedon päätökseen johtaneen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta tai oli muilla keinoin tosiasiallisesti saanut virallisen tiedon kyseisen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta siten, että voidaan kiistattomasti todeta, että hän oli tietoinen oikeudenkäynnistä;
 - ja
 - ii) hänelle oli ilmoitettu, että asia voidaan ratkaista, vaikka hän jää pois oikeudenkäynnistä; tai
 - b) oikeudenkäynnistä tietoisena valtuuttanut oikeudenkäyntiavustajan, jonka joko asianomainen henkilö itse tai valtio oli nimennyt puolustamaan häntä oikeudenkäynnissä, ja tämä avustaja oli tosiasiallisesti puolustanut häntä oikeudenkäynnissä.
3. Jos 2 kohdassa säädetyt edellytykset eivät ole täyttyneet, jäsenvaltio voi panna siinä tarkoitetun päätöksen täytäntöön, jos asianomainen henkilö sen jälkeen, kun päätös oli annettu hänelle tiedoksi ja hänelle oli nimenomaisesti ilmoitettu hänen oikeudestaan uudelleenkäsitelyyn tai muutoksenhakuun, johon henkilöllä on oikeus osallistua ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden uudelleen tutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen:
 - a) nimenomaisesti ilmoittaa, ettei hän riitautu päätöstä;
 - tai
 - b) ei pyydä uudelleenkäsitelyä tai hae muutosta määräajassa.

9 artikla

Oikeus uudelleenkäsitelyyn

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos epäilty tai syytetty ei ollut läsnä 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitetussa oikeudenkäynnissä ja 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetyt edellytykset eivät täyttyneet, asianomaisella henkilöllä on oikeus uudelleenkäsitelyyn, jossa hänellä on oikeus olla läsnä ja joka antaa mahdollisuuden asian ratkaisuperusteiden

uudelleentutkimiseen, mukaan lukien uudet todisteet, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen.

4 LUKU

Yleiset ja loppusäännökset

10 artikla

Oikeussuojakeinot

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on käytössään tehokas oikeussuojakeino siinä tapauksessa, että hänelle tämän direktiivin perusteella kuuluvia oikeuksia loukataan.
2. Jotta voidaan turvata oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeus puolustukseen, tällä oikeussuojakeinolla olisi oltava mahdollisimman pitkälti sellainen vaikutus, että se palauttaa epäillyn tai syytetyn samaan tilanteeseen, joka olisi vallinnut, jos oikeudenloukkausta ei olisi tapahtunut.

11 artikla

Tiedonkeruu

Jäsenvaltioiden on viimeistään [...] ja sen jälkeen kolmen vuoden välein toimitettava komissiolle tiedot, jotka osoittavat, miten tähän direktiiviin perustuvat oikeudet on pantu täytäntöön.

12 artikla

Suojan tason säilyttäminen

Tämän direktiivin säännösten ei pidä katsoa rajoittavan perusoikeuskirjassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai muissa asiaa koskevissa kansainvälisen oikeuden säännöksissä tai tätä direktiiviä korkeatasoisemman suojan tarjoavassa jäsenvaltion lainsäädännössä turvattuja oikeuksia tai menettelytakeita eikä poikkeavan niistä.

13 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään [18 kuukauden kuluttua tämän direktiivin julkaisemisesta]. Niiden on toimitettava viipymättä nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.
2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä säännellyistä kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

14 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

15 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu jäsenvaltioille perussopimusten mukaisesti.

Tehty Brysselissä

Euroopan parlamentin puolesta
Puhemies

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja